

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI

Dilshodbek Rustamov Shaydullo o'g'li

Student, Namangan Institute of Engineering and Technology

Jahon iqtisodiyoti tez sur'atlar bilan rivojlanib bormoqda. Mamlakatimizning bu rivojlanish jarayoniga qo'shilib, u bilan birga rivojlanib, o'zgarishlarni boshdan kechirishda mamlakatimiz katta kuch va yuksak rivojlanishga ega bo'lish uchun mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi yutuq va kamchiliklar, imkoniyat va shart-sharoitlarni e'tibordan qoldirmagan holda rivojlanishning ko'zlangan daraja va samaralarga erishish yo'llarini topish, ulardan maksimal darajada foydalanish, buning uchun zarur bo'lgan barcha chora-tadbirlarni amalga oshirish, eng muhim vazifa hisoblanadi. Shular jumlasida ushbu maqsad yo'lida milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni faol jalb etish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish muhimdir. Zero, iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni faol jalb qilish qator ijobiy samaraga erishishdir. O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiya loyihalarining samarali amalga oshirilishi import o'rnini bosuvchi tovar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish, zamonaviy texnika va texnologiyalarni joriy etib, eksportga mo'ljallangan mahsulotlarni ishlab chiqarishni rivojlantirish, ishlab chiqarishni jadallashtirish orqali o'sib borayotgan aholini ish joylari bilan ta'minlashga erishilmoqda.

Ta'kidlash joizki, "Investitsiyalarni, avvalambor, iqtisodiyotimizni tubdan o'zgartirishga, yuqori texnologiyalarga asoslangan yangi zamonaviy sanoat korxonalarini barpo etishga yo'naltirdik va bugun ana shunday uzoqni ko'zlangan ishlarimiz qanday yuksak samara berayotganini hammamiz ko'rib turibmiz".¹ Bugungi kunda mamlakatimiz har sohada ko'plab yutuqlarga erishmoqda. Hukumatimiz amalga oshirayotgan islohotlar va bu islohotlarning ijobiy natijasida mamlakatimiz asosiy makroiqtisodiy ko'rsatgichlari doimiy ravishda oshishi ta'minlanmoqda. Makroiqtisodiy ko'rsatgichlar mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini ko'rsatuvchi muhim omildir.

2015-2019 yillarda iqtisodiyotni yanada isloh qilish, tarkibiy o'zgartirish va diversifikatsiyalash bo'yicha dasturlarni amalga oshirilishi 2016 yilda yalpi ichki

---

¹ I.A.Karimov "Ona yurtimiz baxtu iqboli va buyuk kelajagi yo'lida xizmat qilish – eng oliy saodatdir". – T.: O'zbekiston, 2015.- 146 b

mahsulotning 7,8% darajadagi yuqori o'sish sur'atini ta'minlash imkonini berdi. So'nggi 10 yil ichida YaIM hajmi 2 barobardan ziyodga o'sdi. 2016 yilda «Focus Economics» xalqaro konsalting kompaniyasining YaIM o'sish sur'atlari bo'yicha dunyo mamlakatlari reytingida O'zbekiston 127 mamlakat orasida yettinchi o'rinni egalladi. 2016 yil yakunlari qishloq xo'jaligi va sanoat mahsulot hajmlari- 6,6 foizga, qurilish- pudrat ishlari- 12,5 foizga, chakana savdo aylanmasi- 14,4 foizga, xizmatlar- 12,5 foizga o'sdi. Aholi jon boshiga YaIM- 5,9 foizga oshdi. Davlat byudjeti yalpi ichki mahsulotga nisbatan 0,1 foiz miqdorida profitsit bilan ijro etildi.

Tashqi savdo aylanmasining ijobiy saldosini ta'minlandi. Inflyatsiya darajasi prognoz parametrlaridan oshmadi va 5,7 foizni tashkil etdi.

2016 yilda barqaror yuqori iqtisodiy o'sishning asosiy omillari bo'lib quyidagilar xizmat qildi:

- makroiqtisodiy muvozanatni saqlab turish. Xo'jalik sub'ektlari uchun soliq yukining kamayishi, tashqi savdo aylanmasining ijobiy qoldig'i va 5,7%ni tashkil etgan past darajadagi inflyatsiya bilan bir qatorda davlat budjetining YaIMga nisbatan 0,1% darajadagi profitsiti ta'minlandi;

- xususiy mulk, tadbirkorlik va kichik biznes manfaatlarini himoya qilish va jadal rivojlantirish. Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va kichik ishlab chiqarishlarni tashkil etish maqsadida, 2016 yil davomida kichik biznes sub'ektlari uchun 16 trln.so'm atrofida yoki o'tgan yilga nisbatan 1,3 barobar ko'p kreditlar ajratildi, shundan 3,3 trln.so'mni mikrokreditlar tashkil etdi. Ishbilarmonlik muhitini shakllantirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishini yanada rag'batlantirish va har tomonlama qo'llab-quvvatlash bo'yicha qabul qilinayotgan chora-tadbirlar 2016 yil davomida 32 mingta yangi kichik biznes sub'ektlarining tashkil etilishiga zamin yaratdi. Natijada, kichik biznesning ulushi YaIMda 56,9%gacha (2015 yilda 56,5%), sanoatda 45%gacha (40,6%), investitsiyalarda 40,3%gacha (36,3%) va bandlikda 78,1%gacha (77,9%) o'sdi;

- qishloq xo'jaligini isloh qilish, modernizatsiya va diversifikatsiya qilish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarning amalga oshirilishi qishloq xo'jaligi mahsuloti hajmining 6,6 foizga o'sishini ta'minladi;

- xizmatlar sohasining, eng avvalo, axborot kommunikatsiya va texnologiyalariga asoslangan zamonaviy xizmat turlarining jadal rivojlanishi YaIM tarkibida xizmatlar sohasi ulushining 2015 yildagi 48,6 foizdan 2016 yilda 49,5%ga o'sishiga olib keldi. 2016-2020 yillarda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish dasturini amalga oshirish doirasida 2016 yil mobaynida xizmatlar sohasida 14,6 mingta yangi ob'ekt tashkil

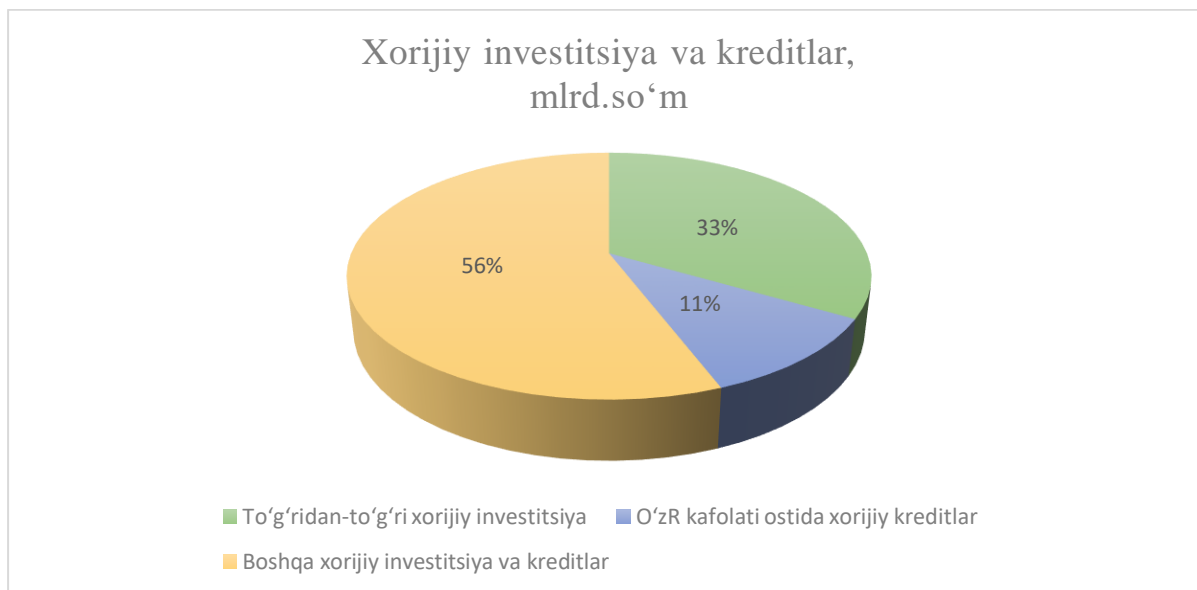
etilib, 194 ta yangi maishiy xizmat ko'rsatish majmualari ishga tushirildi hamda 54 ta yangi mehmonxona qurildi. Natijada, ko'rsatilgan xizmatlar hajmi 12,5%ga, shu jumladan aloqa va axborotlashtirish xizmatlari 11,7%ga, moliyaviy xizmatlar 19,2%ga, avtotransport xizmatlari 16,4%ga, savdo 14,7%ga, yashash va ovqatlanish xizmatlari 11,7%ga o'sdi.

- iqtisodiy o'sishning barqaror yuqori sur'atlari hamda aholi bandligini ta'minlash bo'yicha dasturlarning amalga oshirilishi, shuningdek budjet tashkilotlari xodimlari oylik ish haqining 15%ga, pensiyalar va ijtimoiy nafaqalarning 12,1%ga o'sishi tufayli aholining farovonligi va yalpi real daromadlari 11%ga ortdi. Bu esa, iste'mol talabini rag'batlantirish chora-tadbirlari bilan bir qatorda chakana savdo aylanmasi hajmining 14,4%ga ortishini ta'minladi.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar, mazkur islohotlarni chuqurlashtirish va mamlakatni modernizatsiyalash borasida hukumatimiz tomonidan amalga oshirilayotgan amaliy chora-tadbirlar hamda dasturlar mamlakatimiz iqtisodiyotini tavsiflovchi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatgichlarni doimiy ravishda oshishini, shu bilan birga, mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etib kelmoqda. Mamlakatimiz asosiy makroiqtisodiy ko'rsatgichlari nafaqat miqdoriy jihatdan balki sifat jihatdan ham oshib kelmoqda. Ya'ni mamlakatimizda ishlab chiqarilgan yalpi ichki mahsulot tarkibi ham sifat jihatdan o'zgarib, yalpi ichki mahsulot tarkibida sanoat va xizmat ko'rsatish ulushi yildan-yilga oshib kelmoqda. Buning yaqqol isbotini yuqoridagi jadval orqali ko'rishimiz mumkin.

2022- yilning O'zbekiston Respublikasida iqtisodiy va ijtimoiy sohalarni rivojlantirish uchun jami moliyalashtirish manbalari hisobidan 121,8 trln. so'm o'zlashtirildi. Dollar ekvivalentida 11,0 mlrd. AQSH doll. o'zlashtirilgan bo'lib, 2021- yilning mos davriga nisbatan 109,4 % ni tashkil etdi.

2022- yilning asosiy kapitalga investitsiyalarning 56,8 % i yoki 69,1 trln. so'mi jalb etilgan mablag'lar hisobidan moliyalashtirilgan bo'lsa, korxonalar, tashkilot va aholining o'z mablag'lari hisobidan 43,2 % yoki 52,7 trln. so'm moliyalashtirildi. Jami investitsiyalar hajmida, markazlashgan moliyalashtirish manbalari hisobidan moliyalashtirilgan asosiy kapitalga investitsiyalarning ulushi, 2021- yilning mos davridagi ulushiga nisbatan 6,1 % punktga kamayib, 12,0 % ni yoki 14,6 trln. so'mni tashkil etdi.

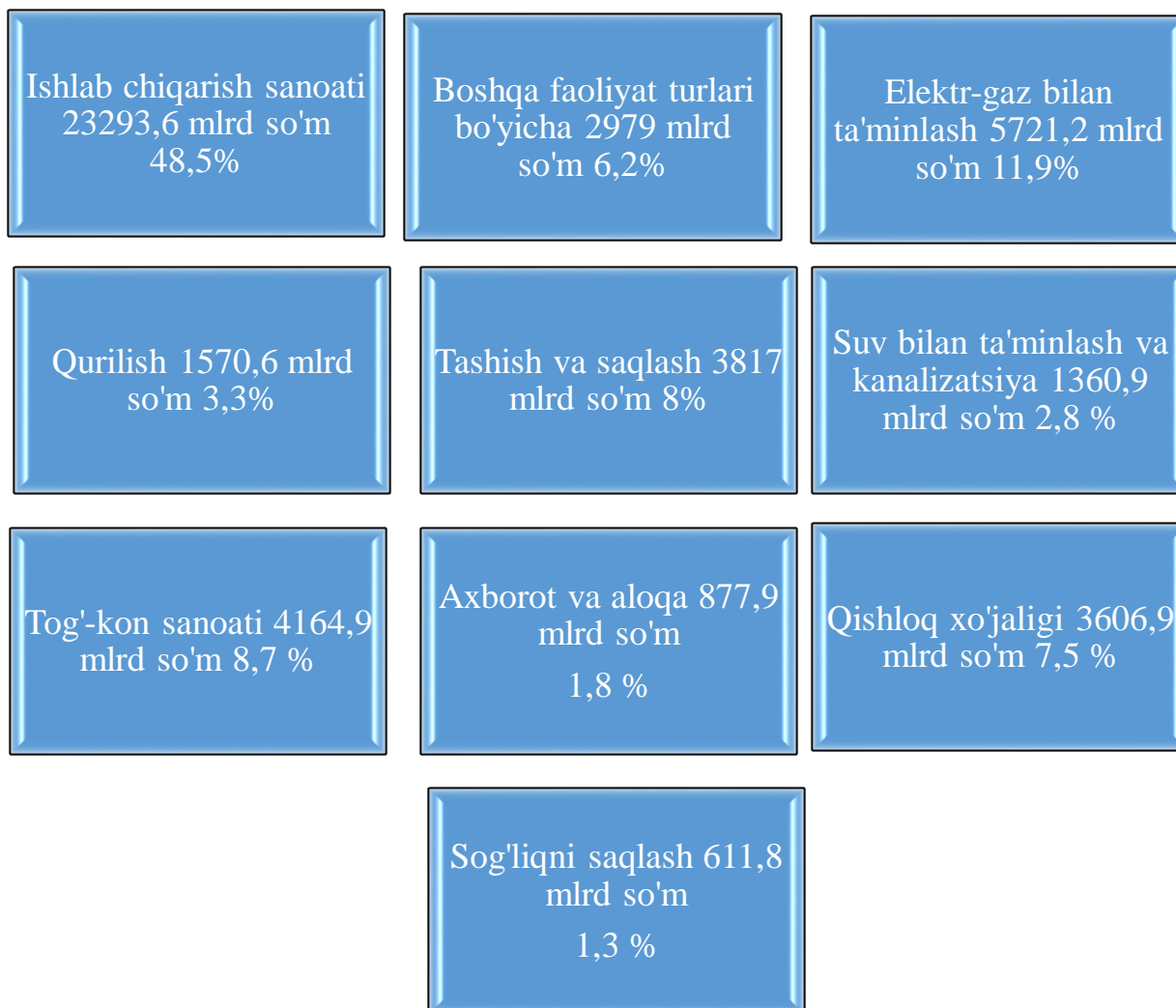

Xorijiy investitsiya va kreditlar, mlrd.so‘m²

2022- yil O‘zbekiston Respublikasida qayta ishlash sanoatida xorijiy investitsiya va kreditlar salmoqli o‘zlashtirilib, 23 293,8 mlrd. so‘mni yoki jami asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalarning 48,5 % ini tashkil etdi. Elektr va gaz bilan ta‘minlash faoliyat turida bu ko‘rsatkich 5 721,2 mlrd. so‘mni yoki jami xorijiy investitsiya va kreditlarning 11,9 % ini qayd etdi.

Tog‘-kon sanoatida jami 7 918,0 mlrd.so‘m yoki respublika bo‘yicha jami investitsiyalar hajmining 6,5 % i o‘zlashtirilgan bo‘lib, uning tarkibidan 4,2 % i yoki 5 085,0 mlrd. So‘mi xom neft va tabiiy gaz qazib chiqarish sohasiga tegishlidir.

² O‘zbekiston Statistika Qo‘mitasi www.stat.uz

Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha xorijiy investitsiyalar va kreditlar tarkibi, % da³

Mos ravishda, markazlashmagan moliyalashtirish manbalari hisobidan 107,2 trln. so'm yoki jami investitsiyalarning 88,0 % investitsiyalari o'zlashtirilib, 2021- yilning mos davridagi ko'rsatkichga nisbatan 6,1 % punktga ko'paydi. 2022- yilning yanvar-iyun oylarida korxonalar va tashkilotlarning o'z mablag'lari hisobidan moliyalashtirilgan asosiy kapitalga investitsiyalar – 41,5 trln. so'm yoki jami asosiy kapitalga investitsiyalarning 34,1 % ini tashkil etdi.

Bevosita to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hisobidan moliyalashtirilgan investitsiyalar hisobidan O'zbekiston Respublikasi bo'yicha 16,0 trln. so'm, yoki

³ O'zbekiston Statistika Qo'mitasi www.stat.uz

2021- yilning mos davridagi ko‘rsatkichga nisbatan 1,1 % punktga kamaygan holda jami investitsiyalardagi ulushi 13,2 % ga teng investitsiyalar o‘zlashtirildi. Asosiy kapitalga investitsiyalarning moliyalashtirish manbalari bo‘yicha tarkibida eng yuqori o‘sish sur‘ati korxonalar va tashkilotlarning o‘z mablag‘lari hisobidan moliyalashtirilgan investitsiyalarda kuzatilib, 2021- yilning mos davriga nisbatan 135,0 % ga ko‘payganligi qayd etildi.

Kafolatlanmagan va boshqa xorijiy investitsiya va kreditlar hisobidan 26,8 trln. so‘m investitsiyalar o‘zlashtirilib, jami asosiy kapitalga investitsiyalar hajmidagi ulushi 2021- yilning mos davridagi ko‘rsatkichga nisbatan 0,2 % punktga kamayib, 22,0 % ni tashkil etdi.

REFERENCE

1. Botirjon o‘g‘li, M. B., Xasanboy, S. D., & Akmaljon o‘g‘li, A. X. (2022). ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA MEHNAT BOZORINING TA‘SIRI. *PEDAGOGS jurnali*, 12(1), 4-10.
2. Botirjon o‘g‘li, M. B., & Hasanboy o‘g‘li, S. D. (2022). Organization and increase of activity of small industrial zones.
3. Muhammadjonov, B. B. O. G. L., & Xudayberdiyev, O. A. (2022). O‘ZBEKISTONDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN KICHIK SANOAT HUDUDLARI RIVOJLANISHINING ISTIQBOLLARI. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 265-273.
4. O‘G‘LI, M. B. B. (2021). ESTABLISHMENT AND ACTIVITY OF SMALL FREE ECONOMIC ZONES IN THE TERRITORY OF UZBEKISTAN. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, 1(2), 156-159.
5. Abdullayevich, A. O., & Abdullajanovich, U. T. (2021, December). DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN. In *Conference Zone* (pp. 123-128).
6. Хакимов, Б., Талабоев, Х., & Холмирзаев, У. (2021). ВОПРОСЫ УЛУЧШЕНИЯ АНАЛИЗА ОБРАЩЕНИЯ ДОЛГОВОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ НАПРАВЛЕНИЯ. *Экономика и социум*, (6-2), 441-446.
7. Abdullajanovich, U. T. (2022, March). THE ROLE OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY. In *Conference Zone* (pp. 271-276).
8. Shodiyeva, G., Tog‘Ayeva, D. A., & Sultonov, B. A. (2022). KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI. *Academic research in educational sciences*, 3(5), 610-613.